

Hašek z Valdštejna a Kutná Hora

DAVID PAPAJÍK

Abstrakt | Abstract

Studie je zaměřena na vylíčení vazby významného šlechtice husitské a pohusitské doby v českých zemích Haška z Valdštejna k důležitému městu v českých zemích té doby, Kutné Hoře. Hašek z Valdštejna zastával v letech 1422–1424 celkem 19 měsíců úřad kutnohorského mincmistra. Kromě toho Hašek z Valdštejna o město či v jeho nejbližším okolí několikrát bojoval (na přelomu let 1421–1422 a nepřímo i v letech 1423–1424).

Hašek of Valdštejn and Kutná Hora

The study focuses on the connection of the important nobleman of the Hussite and post-Hussite period in the Bohemian Lands, Hašek of Valdštejn, to Kutná Hora, an important town in the Bohemian lands at that time. Hašek of Valdštejn held the office of mint master of Kutná Hora a total of 19 months between 1422 and 1424. In addition, Hašek of Valdštejn fought several times for the town or in its immediate surroundings (at the turn of 1421–1422 and indirectly in 1423–1424).

Klíčová slova | Keywords

Hašek z Valdštejna; Kutná Hora; husitství; kutnohorský mincmistr; 15. století

Hašek of Valdštejn; Kutná Hora; Hussitism; mint master of Kutná Hora; 15th century

Cílem následující studie je popsat a analyzovat vztah významného šlechtice husitské a pohusitské doby v českých zemích Haška z Valdštejna k jednomu z nejdůležitějších měst v českých zemích Kutné Hoře. Hašek z Valdštejna projevoval o toto město zvýšený zájem v první polovině dvacátých let 15. století. V letech 1422–1424 pak zastával celkem 19 měsíců úřad kutnohorského mincmistra. Na přelomu let 1421–1422 a nepřímo i v letech 1423–1424 o město Hašek bojoval s odpůrci (v letech 1421–1422

s králem Zikmundem Lucemburským, v letech 1423–1424 s Janem Žižkou z Trocnova).¹ Během analýzy si ukážeme, že některá tvrzení dosavadní literatury o působení Haška z Valdštejna v Kutné Hoře jsou nepřesná či založená na pouhých domněnkách.

Vztah Haška z Valdštejna ke Kutné Hoře není možno vylíčit bez vazby k širším souvislostem české politiky dané doby. Budu se snažit tento širší kontext omezit na nezbytně nutné body, aby v líčení politického vývoje v českých zemích vazba Haška a Kutné Hory nezanikla. Přesto bude potřeba dvojí zapojení Haška z Valdštejna do boje o Kutnou Horu (na přelomu let 1421–1422 a nepřímo i v letech 1423–1424) zasadit do kontextu vývoje v zemi, jinak by nebylo možno pochopit všechny souvislosti.

Podle převažujícího názoru historiků se Hašek z Valdštejna spolu s Václavem Strážnickým z Kravař po porážce husitů na Moravě a pacifikaci země králem Zikmundem koncem října či počátkem listopadu 1421 přesunul do východních Čech, kde bojoval na straně pražanů proti Zikmundovi.² První výrazný pramenně doložený kontakt Haška z Valdštejna a města Kutné Hory spadá do přelomu let 1421–1422. Král Zikmund Lucemburský si během podzimu roku 1421 pro sebe zabezpečil Moravu. Jeho cílem bylo ovšem něco jiného, vyhladit husitství v Čechách. Zikmund opustil původní myšlenku táhnout přes Olomouc na Litomyšl a rozhodl se jít do Čech z Brna přes Jihlavu, kam dorazil 6. prosince 1421. V Jihlavě na něho již čekaly vojenské kontingenty vévody Albrechta Rakouského a Slezanů. Zikmundovo vojsko směřovalo ke Kutné Hoře. Na cestě z Jihlavy do Kutné Hory se nacházelo město Čáslav. Podle kronikáře Vavřince z Březové město Čáslav proto obsadili svými vojáky Hašek z Valdštejna, Viktorin z Kunštátu a z Poděbrad a Václav Strážnický z Kravař. Poté,

1 Zpracování a vydání studie bylo umožněno díky finanční podpoře Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v letech 2023–2025 z Fondu pro podporu vědecké činnosti projektu „K dějinám šlechtických elit za husitství (se zaměřením na osobnost Haška z Valdštejna)“. K osobnosti Haška z Valdštejna neexistuje podrobná monografie či studie. Pro základní přehled o něm možno vycházet z časopiseckých prací – Martin ŠANDERA, *Vrtkavý husitský pán Hašek z Valdštejna*, *Krконоše-Podkrконоші* 20, 2012, s. 479–485; Jiří JUROK, *Hašek z Valdštejna. Od straníka markraběte Prokopa k husitskému hejtmanovi, moravskému zemskému hejtmanovi a diplomatu stran habsburské, rožmberské a posléze poděbradské*, *Vlastivědný věstník moravský* 68, 2016, s. 18–22; David PAPAJÍK, *K osobnosti a charakteru Haška z Valdštejna*, *Východočeské listy historické* 40, 2018, č. 2, s. 39–59; idem, *Majetkové strategie šlechty v pozdním středověku na modelovém příkladu Haška z Valdštejna*, *Historica Olomucensia* 59, 2020, s. 53–74.

2 Augustin NEUMANN, *K dějinám husitství na Moravě*, Olomouc 1939, s. 64; Josef VÁLKA, *Morava roku 1421 (studie k dějinám husitské revoluce na Moravě I)*, *Studia comeniana et historica* 9, 1979, s. 107; František ŠMAHEL, *Husitská revoluce*, 3. díl, Praha 1996, s. 109; Petr ČORNEJ, *Jan Žižka. Život a doba husitského válečníka*, Praha 2019, s. 434. V textu se snažím rozlišovat Pražany jako obyvatele pražských měst a pražany jako označení příslušníků husitského svazu ustanoveného na jaře 1421. Ne vždy ale je takové rozlišení zcela jednoznačné.

co město dobře zabezpečili, odešli spolu s částí vojska do Kutné Hory.³

V neděli ráno 21. prosince 1421 dle Vavřince z Březové vydali Jan Žižka, zástupci pražanů, Hašek z Valdštejna, Viktorin z Kunštátu a z Poděbrad a Václav Strážnický rozkaz, aby kněží po mši z kazatelen vyzvali obyvatele v Kutné Hoře k boji se Zikmundem. Dále velitelé nařídili biřicům, aby po ulicích města rozhlásili, že se mají všichni chystat na nadcházející bitvu a zachovat věrnost husitské víře a pražanům. Zároveň měli volat po městě, že pokud jim obyvatele zachovají věrnost, tak oni za ně budou bojovat až do posledního muže. Po skromné snídani nechali husité ve městě vyzvánět zvony. Je dobré si zapamatovat kronikářovu poznámku o věrnosti, protože právě ta rozhodne následující střetnutí.⁴

Žižka a ostatní velitelé vojska se rozhodli nebránit Kutnou Horu v samotném městě, ale ve vozové hradbě postavené několik set metrů severně či severozápadně od města. Zikmundovo vojsko se po cestě z Jihlavy vyhnulo husitské Čáslavi a zamířilo přímo ke Kutné Hoře. Husitští bojovníci v poli byli povzbuzováni před bitvou kněžími, následně se vrhli na zem a prosili Boha o pomoc v bitvě. Po společné modlitbě byli vybraní stoupenci husitů pasováni na rytíře. Ač je král Zikmund označován spíše za diplomata než zkušeného válečníka, u Kutné Hory uplatnil některé velmi zajímavé nápady. Nařídil totiž před svým vojskem hnát jako štít několik set kusů volů a krav. Cílem jeho vojáků nebyl masivní útok na soupeřovu vozovou hradbu. Šlo o to husity co nejvíce zaměstnat menšími útoky, které probíhaly celou neděli 21. prosince až do večera. Zikmundovi se podařilo v neznámé době dojednat, že jeho stoupenci ve městě otevřou Zikmundovým vojákům kolínskou bránu města. V samotném městě zůstalo jen velmi málo husitských bojovníků, protože téměř všichni odešli do vozové hradby bojovat se Zikmundem. Otevřenou kolínskou branou se do města vrhli nejenom Zikmundovi vojáci, ale i němečtí uprchlíci z Kutné Hory, kteří byli dříve nuceni před husity z města utéct. To, co ve městě následovalo, byl masakr. Lidé ve městě, kteří neznali předem smluvené heslo nebo nevystavili v oknech obrazy svatých, byli zabíjeni. Útočníci se zaměřili na husitské kněze dlící ve městě, jeden z nich byl proboden přímo před oltářem, druhého shodili z věže kostela. Pravděpodobně přímo ve městě byl zabit i kutnohorský husitský mincmistr Mikuláš z Dědibab.⁵

Zikmundovým vojákům se podařilo získat koridor mezi vozovou hradbou husitů

3 *Fontes rerum Bohemicarum. Prameny dějin českých (dále FRB). Díl V. Příbika z Radenína řečeného Pulkavy Kronika česká, Kronika Vavřince z Březové, výtah z Kroniky Vavřince z Březové, Vavřince z Březové Píseň o vítězství u Domažlic, tzv. Kronika University pražské, Kronika Bartoška z Drahonice, Přídavek Kroniky Bartoška z Drahonice, edd. J. Emler – J. Gebauer – J. Goll, Praha 1893, s. 532; z BŘEZOVÉ, Vavřinec, Husitská kronika. Píseň o vítězství u Domažlic, edd. M. Bláhová a kol., Praha 1979, s. 274; Josef PEKAŘ, Žižka a jeho doba 3, Praha 1992, s. 130; P. ČORNEJ, Jan Žižka, s. 441–442.*

4 *FRB V, s. 532; V. z BŘEZOVÉ, Husitská kronika, s. 275.*

5 *FRB V, s. 532–533; V. z BŘEZOVÉ, Husitská kronika, s. 275–276; P. ČORNEJ, Jan Žižka, s. 442–444.*

a městem. Hrozilo celkové obklíčení husitského vojska. Husitům se přesto zdařilo pozdě večer, kolem deváté hodiny, z obklíčení uniknout. Vojsko se vcelku spořádaně stáhlo do Kolína. P. Čornej řešil otázku, kdo vymyslel tento geniální plán úniku. Autorství nepřipisuje výhradně Žižkovi, ale podle něho se jednalo o kolektivní rozhodnutí, na kterém se podíleli jak Jan Žižka, tak Jan Hvězda z Vícemilic a Hašek z Valdštejna. Na druhou stranu je zcela nepochopitelné počínání velitelů Zikmundova vojska, kteří nechali husity uprchnout. Snad to bylo způsobeno uspokojením, že se podařilo obsadit Kutnou Horu. Husité ustoupili, ale nebyli poraženi. Zdá se, že vedení Zikmundova vojska předpokládalo, že se husité uchýlí k obraně jiných sídel a ničeho dalšího nebudou schopni.⁶

Zikmundovo vojsko se následně věnovalo drancování a loupení. Zikmund, olomoucký biskup Jan XI. Železný a špičky vojska pak strávili vánoční svátky v Kutné Hoře. Část Zikmundova vojska se vydala obléhat Čáslav, kde je Zikmundův pobyt doložen 3. ledna 1422 (konkrétně v ležení u Čáslavi). Husité mezitím sbírali síly a další bojovníky na Jičínsku (často i násilně). Spojené tábořské a pražské oddíly se setkaly 6. ledna 1422 u Kolína. Sešly se ne proto, aby zorganizovaly obranu, ale proto, aby podnikly protiútok. Zikmundovo vojsko něco takového vůbec nečekalo. Patrně byli královi vojáci roztroušeni v okolí Kutné Hory. Odpor proti husitskému vojsku se podle kronikářského záznamu pokusili křižáci zorganizovat před vsí Nebovidy, ale nebyli úspěšní. Král Zikmund vyhodnotil situaci tak, že nemá dostatek sil, aby mohl hájit Kutnou Horu, a proto nařídil 6. ledna 1422 mezi sedmou a osmou hodinou večer vojskům ustoupit směrem na Německý Brod (dnes Havlíčkův Brod). Poté, co vojáci naložili na vozy získanou kořist, dle Zikmundových instrukcí Kutnou Horu zapálili.⁷

Do Jihlavy prchající Zikmundovo vojsko nebylo schopno účinné obrany. Jeho zadní voj byl poražen husity 8. ledna 1422 u městečka Habry. Část vojska se dokázala zformovat k obraně Německého Brodu. Husité zaútočili na Německý Brod 9. ledna 1422. Boje trvaly celý den. Dne 10. ledna 1422 ráno bylo zahájeno jednání mezi husity a obránci Německého Brodu o kapitulaci. Během probíhajícího jednání husité na město zcela neočekávaně a proti všem pravidlům zaútočili, spoustu nepřátel zajali a město vypálili. Samotný Zikmund se s elitní částí vojska již předtím po dramatickém

6 *Ze zpráv a kronik doby husitské*, ed. Ivan Hlaváček, Praha 1981, s. 227; J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba* 3, s. 132–133; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 444.

7 Eberhart WINDECKE, *Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds*, ed. Wilhelm Altman, Berlin 1893, s. 120; *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, ed. František Šimek, Praha 1937, s. 38; *FRB. Series nova III. Staré letopisy české (východočeská větev a některé související texty)*, edd. Alena M. Černá – Petr Čornej – Markéta Klosová, Praha 2018, s. 11; TOMEK, Wacław Wladiwoj, *Dějepis města Prahy, díl IV* Praha 1879, s. 227–228; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 445–446. K zásadní roli Haška z Valdštejna v odehnání Zikmundova vojska z Kutné Hory, J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba* 3, s. 141–142.

útěku přes řeku Sázavu zachránil v Jihlavě. Odkud pak pokračoval do Uherského Hradiště, kde je jeho pobyt doložen 16. ledna 1422.⁸

Husité uspořádali u Německého Brodu po jeho dobytí velkou oslavu. Stalo se tak buď hned v neděli 11. ledna nebo v pondělí 12. ledna. Před nastoupeným vojskem bylo nesené pět až sedm získaných uherských korouhví. Hned poté následovalo pasování nejzasloužilejších válečníků na rytíře. Byl mezi nimi i Jan Žižka. Zda se takové pocty dočkal i Hašek z Valdštejna, prameny nezaznamenaly.⁹

Ač neznáme detaily Haškova zapojení v boji, muselo se jednat o z pohledu husitů nezpochybnitelnou roli. Velice totiž vzrostla jeho prestiž mezi husity a hlavně pražany. Jeho zásluhy musely být výrazné. Svým hrdinným postojem proti uherské převaze na Moravě a bojem proti Zikmundovi během tažení ke Kutné Hoře si Hašek vydobyl velké uznání. Směřoval do pozice jednoho z vůdců husitských sil v Čechách a rivala Jana Žižky z Trocnova.¹⁰ Historik P. Čornej v souvislosti s vyhnáním Zikmundova vojska z Kutné Hory přímo píše o Haškovi jako o nové hvězdě husitského válečnictví, která si získala značné renomé.¹¹

Bitva o Kutnou Horu a Německý Brod našla odezvu v beletristické tvorbě v zahraničí. Do dnešních dní se dochovala polsky psaná báseň či píseň, která vznikla kolem roku 1440. To by pro nás nemuselo být tak zajímavé. Ovšem zajímavé pro nás je to, že v básni vystupují jako hlavní protivníci krále Zikmunda Jan Žižka a Hašek z Valdštejna. Neznámý autor uvádí, že o celé záležitosti slyšel od Čechů. Skladatel básně byl na straně Čechů a proti Zikmundovi a jeho neúspěchům na bojišti se vysmíval. V básni nechává autor dokonce promluvit Haška z Valdštejna ke králi Zikmundovi (uvádím v překladu do češtiny): „*Nemluv tak králi uherský! / Lépe ti to šlo v Kostnici / zapírat vinu, / nežli Pražáčky dobývat mečem.*“¹²

8 E. WINDECKE, *Denkwürdigkeiten*, s. 120; *Staré letopisy české z vratlavského rukopisu*, s. 38; J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba 3*, s. 138–142; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, s. 111; Petr ČORNEJ, *Velké dějiny země Koruny české V (1402–1437)*, Praha – Litomyšl 2000, s. 309–311; idem, *Jan Žižka*, s. 446–449.

9 FRB. *Series nova II. Staré letopisy české (texty nejstarší vrstvy)*, edd. Alena M. Černá – Petr Čornej – Markéta Klosová, Praha 2003, s. 197; FRB. *Series nova III*, s. 11; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 450.

10 J. VÁLKA, *Morava roku 1421*, s. 24.

11 P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 442, 450.

12 *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, edd. Wiesław Wydra – Wojciech Ryszard Rzepka, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1984, s. 287–288. „*Nie mow tego, krolu wegierski! / A lepiej ci bylo w Konstancy / Slowki przq daci, / Niżli prażaczków / Mieczem dobywaci.*“ Text poprvé v našem prostoru otiskl i s překladem do češtiny J. Pekař (*Zprávy pramenů o bojích u Hory a Brodu kol Vánoc 1421*, ed. Josef Pekař, Praha 1928, s. 12–13). Z českých autorů se rozbořením básně (i s ukázkami textu) zabýval v nedávné době P. Čornej (P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 451). Z polských autorů Anna PANER, *Jan Žižka z Trocnova*, Gdańsk 2002, s. 181–182; Teresa MICHAŁOWSKA, *Średniowiecze*, Warszawa 2006, s. 545–549. K tomu také J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba 3*, s. 142; idem, *Žižka a jeho doba 4*, s. 101. Zbývá doplnit, že jméno Haška z Valdštejna je v písni zkomolené do podoby Jeszk Ostrowski.

Po úspěchu v boji se Zikmundem vzrostl význam Haška z Valdštejna v řadách umírněných husitských sil a pražanů. Dne 9. února 1422 představitelé Starého a Nového Města pražského zvolili do funkce nejvyššího pražského hejtmána právě Haška z Valdštejna.¹³ Ten stál velice pravděpodobně za politickým převratem v Praze, když zorganizoval 9. března 1422 na staroměstské radnici v Praze popravu dosavadního „neformálního“ vládce Prahy Jana Želivského.¹⁴ Vylíčení celé záležitosti ale není předmětem této studie, takže se jí nebudeme blíže věnovat.

Pro nás podstatnou skutečností se stal příchod litevského knížete Zikmunda Korybutoviče do Prahy, kam dorazil 16. či 17. května 1422. V pražském souměstí byl nečekaně pozitivně přivítán, paradoxně lépe na radikálnějším Novém Městě než na konzervativním Starém Městě. Zikmund Korybutovič jako zástupce budoucího krále Vitolda odvolal dosavadní konšely a 25. května nechal zvolit konšely nové, které osobně potvrdil. Korybutovič prosadil, že se do pražských měst mohly vrátit osoby z nich vyhnané v březnu 1422 (ale jen kališníci, na katolíky se to nevztahovalo). Jedním z jeho nejbližších spolupracovníků z řad šlechty se stal Hašek z Valdštejna. Historik J. Pekař se domníval, že Hašek svým počínáním v Praze připravil půdu pro příchod Zikmunda Korybutoviče. Jednalo se o společný program pražanů a části husitské šlechty proti radikálním husitům (táborům a Žižkovi).¹⁵

Působení Zikmunda Korybutoviče v Praze v roce 1422 podle P. Čorneje ukazuje, že se jednalo o energického a organizačně schopného člověka, který je navíc ochoten naslouchat svému okolí. Právě čeští a moravští šlechtici, kterými se obklopil, mu nepochybně radili, jak se co nejlépe zorientovat v cizím neznámém prostředí.¹⁶ Nebude asi náhoda, že se Hašek z Valdštejna objevil 26. července 1422 v Kutné Hoře. Dozvídáme se to z dokumentu, ve kterém Friduš z Kutné Hory zapsal svůj majetek ve výši 1 000 kop grošů Janovi Chotůňovi z Nestějova. Hašek z Valdštejna na dokumentu figuruje jako svědek Friduše z Kutné Hory. Lze předpokládat, že si Hašek budoval zázemí a spojenectví směrem ke svému dalšímu působení v Kutné Hoře, o které patrně velmi stál a asi si o něj i přímo řekl.¹⁷

13 *FRB. Series nova II*, s. 197. K tomu z literatury W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy 4*, s. 233–234; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 456.

14 *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, s. 39–45; *FRB. Series nova III*, s. 12, 61, 184, 372–378. Z literatury více k celé záležitosti W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy 4*, s. 235–239; František Michálek BARTOŠ, *České dějiny II/7. Husitská revoluce I. Doba Žižkova 1415–1426*, Praha 1965, s. 166–168; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, s. 116–119; P. ČORNEJ, *Velké dějiny 5*, s. 314–315; idem, *Jan Žižka*, s. 456–457.

15 *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské (dále AČ). I. díl*, ed. F. Palacký, Praha 1840, s. 213–216, č. 22–26; *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, edd. František Šimek – Miloslav Kaňák, Praha 1959, s. 82; J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba 3*, s. 143; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 466–467.

16 Idem, *Jan Žižka*, s. 467–468.

17 *AČ II*, ed. F. Palacký, Praha 1842, s. 55–56, č. 5.

Zikmund Korybutovič svolal do Čáslavi na 1. srpna 1422 zemský sněm, na kterém zástupci husitů Korybutoviče uznali oficiálně za správce Českého království. Musel ale ještě předtím přísahat věrnost husitskému programu, čtyřem pražským artikulům.¹⁸ Na radu Zikmunda Korybutoviče pražané jmenovali někdy během léta 1422 do úřadu podkomořího Království českého Viléma Kostku z Postupic. Jednalo se o Korybutovičova nejbližšího spojence a poradce z řad české šlechty.¹⁹ Stejně tak pražané někdy v druhé polovině roku 1422 po poradě se Zikmundem Korybutovičem jmenovali do úřadu kutnohorského mincmistra Haška z Valdštejna. V obou případech se jednalo o důležité úřady ve správě země. Podle P. Čorneje šlo o Haškovu odměnu a odškodnění za námahu spojenou s pomocí při nástupu Korybutoviče do pozice správce země.²⁰ Všimněme si ještě jednoho momentu, Praha si bere pravomoc jmenovat významné zemské úředníky. Tuto pravomoc měl běžně král. Praha tak na sebe vztahuje pravomoci, na které nemohla nikdy v mírových časech dosáhnout.

Jisté je, že ještě 26. července 1422 Hašek kutnohorským mincmistrem nebyl, protože na dokumentu vydaném v daný den v Kutné Hoře figuruje jako „urozený, statečný a slovný pan Hašek z Walšteina“, ovšem bez uvedení titulu kutnohorský mincmistr.²¹ Téměř veškerá literatura uvádí, že se Hašek z Valdštejna stal kutnohorským mincmistrem 7. září 1422. Dokument, kterým byl Haškovi svěřen úřad kutnohorského mincmistra, se ovšem nedochoval. Datum 7. září 1422 vnesl do literatury W. W. Tomek a od něho ho nekriticky přebírala další literatura. Tomek ovšem uvádí pouze to, že snad asi někdy kolem 7. září 1422 byl Hašek jmenován. Nemá pro to žádný jasný důkaz.²²

Ukážeme si, že datum 7. září nesedí a že Hašek úřad kutnohorského mincmistra získal později. Jaké máme pro toto tvrzení argumenty? Počátkem listopadu 1422 poslal kníže Zikmund Korybutovič své zástupce do Žatce. Na jednání do Žatce je pozval emisar braniborského markraběte Fridricha Vilém Zajíc z Házmburka. Zde byl 4. listopadu sepsán dokument určený braniborskému markraběti Fridrichovi, ve kterém Korybutovičovi zástupci vyjádřili ochotu Korybutovičovy strany uzavřít příměří s katolickou stranou a s obránci Karlštejna pod podmínkou, že proběhne jednání

18 P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 471.

19 *AČ I*, s. 218–219, č. 29 (dokument není datován). K tomu z literatury P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 471.

20 *Ibidem*, s. 471.

21 *AČ II*, s. 55–56, č. 5.

22 W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy 4*, s. 271; Jiří KEJŘ, *Právní život v husitské Kutné Hoře*, Praha 1958, s. 49–50; František Michálek BARTOŠ, *Kníže Zikmund Korybutovič v Čechách*, Sborník historický 6, 1959, s. 185; idem, *České dějiny II/7*, s. 176; Emanuel LEMINGER, *Královská mincovna v Kutné Hoře*, Kutná Hora 2003, s. 170; M. ŠANDERA, *Vrtkavý husitský pán*, s. 481; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 471, 741. W. W. Tomek píše, že 7. 9. 1422 propustili pražané pražského mincmistra Jakuba Vseruba a „toho snad asi též času jmenoval kníže pana Haška Ostrowského z Waldšteina svým mincmistrem na Horách Kutných.“ Jak jsme si ukázali výše, do úřadu Haška nejmenoval Zikmund Korybutovič, ale pražané, kteří na sebe vzali v této věci královská práva.

o husitském programu (čtyři pražské artikuly). Na třetím místě mezi pečetiteli listu nacházíme jméno Haška z Valdštejna (*Hašek z Walšteina jinak z Ostroha*). Na dokumentu nevystupuje Hašek jako kutnohorský mincmistr, pokud by tuto funkci zastával, nepochybně by trval na tom, aby byla uvedena (jednalo se o prestižní post, který ho stavěl nad ostatní šlechtice).²³

Naše předešlé zjištění jsme schopni podpořit ještě dalším důkazem. Mise do Žatce měla konkrétní vyústění. Posádka hradu Karlštejna uzavřela někdy po 8. listopadu 1422 (pravděpodobně 11. listopadu) příměří s knížetem Zikmundem Korybutovičem, jeho straníky (včetně Haška z Valdštejna) a pražany, a to až do 11. listopadu 1423. Samotné příměří se netýkalo jen hradu Karlštejna, ale bylo širší, zahrnovalo i hrad Valdek a tvrz Hořovice. Korybutovičova strana a pražané se zavázali, že po dobu příměří nebudou útočit na zboží, které obránci dříve obdrželi od krále Zikmunda Lucemburského. Pokud by král Zikmund v době uzavřeného příměří vpadl do Čech, posádky zmíněných hradů mu nesmí pomáhat. Dále obránci Karlštejna slíbili, že po dobu příměří nebudou hrad Karlštejn opravovat (s výjimkou střech). Na dodržování příměří měl dohlížet za Korybutovičovu stranu Hašek z Valdštejna a za obránce hradu karlštejnský purkrabí Zdeněk Tluksa z Buřenic. V dokumentu se u jména Haška z Valdštejna opět neobjevuje titul kutnohorského mincmistra.²⁴ Z výše uvedených důvodů se domnívám, že Hašek z Valdštejna získal úřad kutnohorského mincmistra až někdy po 11. listopadu 1422. Stal se jím patrně někdy koncem listopadu či v prosinci 1422 a v úřadu vydržel s jednou kratší přestávkou až do počátku června 1424, tedy 19 měsíců.

Proti výše uvedené hypotéze o pozdějším jmenování Haška z Valdštejna do úřadu mincmistra můžeme položit argument, že katoličtí stoupenci krále Zikmunda neuznávali v této době husity jmenované zemské úředníky, a proto není u jména Haška uveden na dokumentech z listopadu 1422 jeho titul mincmistra. Argument je to závažný, přesto neoslabuje nedůvěru k tvrzení, že se Hašek z Valdštejna stal mincmistrem kolem 7. září 1422.

Jedním z dokladů Haškova velkého zájmu o úřad mincmistra je skutečnost, že nešlo o uprázdněný úřad, a tudíž musel být velký politický tlak na jeho nové obsazení. Dosavadní kutnohorský mincmistr Diviš ze Srbče úřad Haškovi uvolnil a přesunul se na nižší funkci urburního písaře.²⁵

23 AČ VI, ed. F. Palacký, Praha 1872, s. 403–405; W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy 4*, s. 266–267; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, s. 130. Dopis velmi podobného obsahu zaslali Korybutovičovi zástupci 4. 11. 1422 i představitelům města Mostu. Texty listů přináší také Friedrich BEZOLD, *König Sigmund und die Reichskriege gegen die Hussiten I*, München 1872, s. 147–148.

24 AČ VI, s. 407–408, č. 10; *Archiv pražské metropolitní kapituly II. Katalog listin a listů z let 1420–1531*, edd. Jaroslav Eršil – Jiří Pražák, Praha 1986, s. 17, č. 16. V dokumentu není uvedeno místo jeho vydání.

25 J. KEJŘ, *Právní život*, s. 49–50.

Zastavme se u funkce mincmistra. Jednalo se o vysoce postaveného úředníka, který měl dohled nad těžbou drahých kovů a výrobou mincí. Mincmistr svůj úřad vykonával v místě těžby drahého kovu a zároveň v místě, kde docházelo k ražbám nových mincí. Kutná Hora byla v této době nejvýznamnějším nalezištěm stříbra v českých zemích a také místem, kde byly raženy nové mince. Po Praze se jednalo o nejvýznamnější město v českých zemích. Když vpadl do Čech nepřítel, tak nejčastěji jeho první atak směřoval ke Kutné Hoře a až pak k Praze.²⁶

Jaká byla situace s výrobou mincí počátkem období husitských válek? V době husitských válek existovaly na území Čech čtyři mincovny. Pro husitskou stranu razily mince mincovny v Praze a Kutné Hoře, pro katolickou stranu v Chebu a Českém Krumlově (od roku 1422). Jak katolíci, tak kališníci se navzájem obviňovali z ražby falešných mincí. V době, kdy byla Kutná Hora v rukou Zikmunda Lucemburského, pražané zřídili vlastní mincovny v Praze (patrně ve druhé polovině roku 1420). Po vyhnání Zikmundovy posádky z Kutné Hory v dubnu 1421 převzali kutnohorskou mincovnu do správy pražané s tábory. V Praze byly raženy nekvalitní měděné peníze (flůtky), protože byl velký nedostatek stříbra. V letním období roku 1422 nastal v Čechách téměř kolaps peněžního systému, neboť nikdo nechtěl v rámci obchodu inflační měděné peníze přijímat. Teprve koncem roku 1422 byla ražba nekvalitní mince v Praze ukončena.²⁷

Jedinou husitskou výrobnou peněz zůstala mincovna v Kutné Hoře pod patronací Haška z Valdštejna. Zde se patrně dál razily pražské groše (jasný důkaz pro to chybí), ale s nižším obsahem stříbra než v předhusitské době. Český zemský sněm 1. listopadu 1423 rozhodl o zákazu pokoutné ražby mincí a nařídil obnovení výroby mincí v Kutné Hoře v té kvalitě, jaká byla za vlády krále Václava IV. Nedovedeme dnes určit pro nedostatek pramenů, zda se tímto nařízením ražba mincí v Kutné Hoře skutečně řídila.²⁸

Příliš podrobností o Haškově působení v Kutné Hoře se nedochovalo. I když nějaké informace přece jen máme včetně hodnocení, které o svém působení zanechal sám Hašek. Pokračujme ale postupně.

Víme, že 5. ledna 1423 kutnohorský mincmistr Hašek z Valdštejna (*Hassko de Valdsstein, alias de Ostroha, Magister monetae montium Kutthnis*) v Kutné Hoře dosadil nové konšely.²⁹ Jedná se o nejstarší nezpochybnitelný důkaz toho, že již byl kutnohorským mincmistrem. Začátkem dubna 1423 nacházíme Haška z Valdštejna dokonce ve dvou funkcích, jako kutnohorského mincmistra a hejtmána Čáslavského

26 O úřadu mincmistra přehledově Libor VYKOUPILO, *Slovník českých dějin*, Brno 1994, s. 178–179.

27 K tomu podrobněji Petr VOREL, *Od pražského groše ke koruně české 1300–2000. Průvodce dějinami peněz v českých zemích*, Praha 2000, s. 67–69; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 467.

28 *AČ III*, ed. F. Palacký, Praha 1844, s. 240–245, č. 31; P. VOREL, *Od pražského groše*, s. 70.

29 J. KEJŘ, *Právní život*, s. 168, 232.

a Kouřimského kraje (*před panem Haškem, mincmaistrem na Horách a hauptmanem krajův Čáslavského a Kúřimského*). Ve dnech 5.–6. dubna 1423 v Benešově řešil Hašek z Valdštejna, podkomoří Vilém Kostka z Postupic a další osoby spor mezi měšťanem Strachotou a představiteli města Benešova. Podstatou sporu byl dluh města Benešova vůči Strachotovi. Rozhodčí sporu docílili toho, že se obě znesvářené strany usmířily (*křestansky jsúce smířeni*). Strachota slíbil, že již nikdy nebude představitele města Benešova z ničeho obviňovat, město mu za svůj dluh dalo osm sudů piva.³⁰

Hašek z Valdštejna v pramenech v tomto období několikrát vystupoval s titulem kutnohorského mincmistra. V prvním případě se bohužel jedná o nedatovaný formulářový list z let 1422–1424, ve kterém Aleš Holický ze Šternberka sliboval přestup na husitskou stranu (přestup se patrně uskutečnil až na podzim roku 1424). Pokud by svůj slib porušil, musel zaplatit 4 000 kop pražských grošů. Jako ručitelé jeho slibu vystupují v dokumentu význační šlechtici dané doby – Smil Holický ze Šternberka, Hašek z Valdštejna, Diviš Bořek z Miletínka a Jan Smiřický ze Smiřic. Pokud by Aleš Holický odpadl od kališnické víry a odmítl zaplatit 4 000 kop pražských grošů, zavázali se tuto sumu za něho hotově zaplatit představitelům pražských měst čtyři uvedení ručitelé a to do 14 dní. Hašek je v dokumentu označen jako „*Hašek z Waldšteina mincmeistr na horách Kutnách*“.³¹

Dne 21. října 1423 na neznámém místě (snad v Praze, protože v té době v Praze probíhal svatohavelský sněm, kterého se Hašek i Vok účastnili) nechal zapsat Vok z Valdštejna své manželce Elišce z Říčan několik vesnic. Pro pojištění platnosti dokumentu požádal několik významných šlechticů, aby k dokumentu přivěsili svou pečeť. Jednalo se o opravdu velmi exkluzivní svědky (uvádím jen výběrově) – Čeněk z Vartenberka a z Veselí, Jindřich z Vartenberka a Hašek z Valdštejna. I v tomto případě je Hašek jmenován jako kutnohorský mincmistr (*urozený pán Hašek z Waldšteina, mincmeistr na Horách*).³²

O Haškově vojenské činnosti v roce 1423 se dozvídáme z Kroniky Starého kolegiáta pražského. Starý kolegiát uvádí, že se husitské síly rozhodly podniknout vojenskou výpravu na Moravu proti olomouckému biskupovi Janovi XI. Železnému a opavskému vévodovi Přemkovi. V čele výpravy stál dle kolegiáta královehradecký hejtman Diviš Bořek z Miletínka spolu s bratry Viktorínem a Hynkem z Poděbrad, Haškem z Valdštejna

30 *Historické zprávy v nejstarší knize m. Brodu Českého z l. 1421–1496*, ed. Václav Schulz, Věstník Královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná 1899 [1900], č. 6, s. 5–6.

31 *AC I*, s. 151–152, č. 15; W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy 4*, s. 297–298 řadil dokument do počátku února roku 1424.

32 *AC III*, s. 283, č. 17.

a Hynkem Kolštejnským z Valdštejna.³³ Vojenská výprava byla zahájena někdy koncem června a probíhala po celý červenec roku 1423. Husitské vojsko z Čech v bitvě u Kroměříže porazilo vojsko olomouckého biskupa Jana XI. Železného, opavského vévody Přemka a dalších moravských pánů. Husité obsadili kromě města Kroměříže i nedaleké město Přerov a několik dalších sídel (patrně i Vyškov a Slavkov). Výprava je historiky hodnocena z pohledu husitů jako nesmírně úspěšná, neboť zasadila olomouckému biskupovi velmi těžké rány.³⁴

Husitského postupu z Moravy dál na východ se obávali i v Uhrách, kde posilovali opevnění svých měst. Nemuseli. Husitské tažení Moravou ukončila šokující zvěst. Někdy koncem července 1423 Žižka se svými vojáky zradou získal důležité město umírněných husitů Hradec Králové. Žižka se dohodl s královehradeckým knězem Ambrožem a ten zajistil, že budou Žižkovým vojákům tajně otevřeny městské brány. Obrana Hradce Králové byla velmi oslabena účastí královehradeckých vojáků na vojenské výpravě na Moravu. P. Čornej uznává, že Žižkův čin se vymykal všem tehdy uznávaným morálním kritériím, jednalo se o věrolomnost, zradu a porušení cti. Účel však světil prostředky.³⁵ Samozřejmě to může někdo brát jako Žižkův geniální tah. Pokud ne již dřív, tak nepochybně zde si Hašek z Valdštejna uvědomil, že jeho hlavním soupeřem není král Zikmund, ale Jan Žižka.

Husitské vojsko na Moravě po zprávě o ztrátě Hradce Králové okamžitě tažení ukončilo a vydalo se zpět do Čech pomstít se zrádnému Žižkovi a znovu získat Hradec Králové. Vedení vojska podle všeho poslalo žádost do Prahy o vyslání posil. Husitské vojsko vracející se z Moravy došlo 4. srpna 1423 k Hradci Králové. Snad se tam nacházely i posily z Prahy. Žižka se rozhodl použít stejnou taktiku jako v prosinci 1421 u Kutné Hory. Také nehájil město uvnitř hradeb, ale postavil se nepříteli před jeho hradbami. Žižka patrně vystavěl vozovou hradbu (tento fakt není doložen v pramenech, pouze ho dedukujeme) u již tehdy zaniklého Strauchova dvora. K průběhu samotné bitvy nám kronikáři nezanechali žádné podrobnější informace, sdělují jen to nejpodstatnější,

33 *Fontes rerum Austriacarum* (dále FRA). *Oesterreichische Geschichts-Quellen. Erste Abtheilung. Scriptores. II. Band. Geschichtschreiber der husitischen Bewegung in Bohmen, Theil I.*, ed. Konstantin Höfler, Wien 1856, s. 86; FRB. *Series nova III*, s. 62, 98, 185.

34 K tažení na Moravu v roce 1423 z literatury J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba 3*, s. 207–208; Josef VÁLKA, *Počátek války o Moravu (1422–1423) (studie k dějinám husitské revoluce na Moravě II.)*, Jižní Morava 18, 1982, sv. 21, s. 58–60; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, s. 139; P. ČORNEJ, *Velké dějiny 5*, s. 326–327; Petr ELBEL, *Olomoucký biskup Jan Železný a Zikmund Lucemburský. Příspěvek k poznání Zikmundovy spojenecké sítě v českých zemích a jeho dvorských struktur*, *Studia mediaevalia Bohemica* 6, 2014, č. 1, s. 49; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 512.

35 Idem, *Jan Žižka*, s. 512–513, 518–519. K obsazení Hradce Králové Žižkou viz FRA I/II, s. 86; *Staré letopisy české z vratslavského rukopisu*, s. 46; *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, s. 84. Žižkův čin, obsazení Hradce Králové, naopak velmi hájí F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, s. 140, podle něhož se jednalo „o sebezáchovný mocenský akt“.

Žižka zvítězil (*do Hradce Králové, u kteréhožto města Pražané poražení jsou ot Žižky na poli blíž ot města*).³⁶ Vratislavský rukopis Starých letopisů českých nám ještě doplňuje, že poražení měli mnoho mrtvých, pražané z bitvy utekli a asi 200 bojovníků bylo Žižkou zajato. Žižka měl po skončení bitvy osobně zabít palcátem husitského kněze z pražského vojska, který nesl archu s božím tělem (pravděpodobně se jednalo o popravu, kdy museli vojáci slepému Žižkovi nešťastného kněze držet tak, aby ho mohl zabít).³⁷ Přiznejme si, že žádný pramen nás neinformuje o osobní účasti Haška z Valdštejna v bitvě u Strauchova dvora. Je ale velmi pravděpodobné, že se spolu s vojskem vrátil z Moravy a postavil se u Hradce Králové Žižkovi.

Žižka zanechal v Hradci Králové věrnou posádku v čele s Matějem Lupákem a rozhodl se obsazovat další města v okolí, která se vzdávala bez odporu (Jaroměř, Dvůr Králové). Dokonce 13. srpna 1423 bez potíží získal velice tučné sousto, Kutnou Horu. Pražané v čele s Haškem z Valdštejna nebyli schopni po porážce u Strauchova dvora zorganizovat obranu klíčového města. Hašek z Valdštejna se těsně před příchodem Žižkova vojska 13. srpna 1423 stáhl z Kutné Hory i se svými vojáky do Čáslavi. Žižka v Kutné Hoře 15. srpna odvolal z úřadu radní dosazené Haškem, a protože nevěděl kým je nahradit, tak nové konšely určil losem. Následně se Žižka vydal pronásledovat Haška do Čáslavi. Ani Čáslav se neodvážil Hašek bránit a rychle před Žižkou ustoupil do Kolína. Muselo to být pro Haška velmi ponižující neustále před Žižkou ustupovat. Žižka se rozhodl Haška do Kolína nepronásledovat a setrvat v Čáslavi. V takto turbulentní době se konečně podařilo dát pražanům dohromady silnější vojsko a oblehnout asi 20. srpna Žižku v Čáslavi. Žižka požádal o pomoc své věrné posádky v Hradci Králové a Jaroměři.³⁸

Matěj Lupák, který vedl vojáky z Hradce Králové a z Jaroměře, se vydal Žižkovi na pomoc 21. srpna 1423. Když se Lupák s vojskem pokusil u Týnce nad Labem 22. srpna překonat řeku Labe, byl poblíž přivozu přepaden vojáky Haška z Valdštejna vyslanými proti němu z Kolína. Jedna z verzí Starých letopisů českých označuje vojáky Haška z Valdštejna v tento moment slovem „*Haškovici*“.³⁹ Hašek musel být dopředu o přesunu

36 *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, s. 84. K bitvě u Strauchova dvora z literatury W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy 4*, s. 285; J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba 3*, s. 210–211; Jaroslav ŠŮLA, *K názvu a lokaci bitvy roku 1423 u Hradce Králové*, Jihočeský sborník historický (dále JSH) 43, 1974, s. 36–45; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, s. 140; P. ČORNEJ, *Velké dějiny 5*, s. 327–328; idem, *Jan Žižka*, s. 513–514.

37 *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, s. 47. Dále také FRB. *Series nova III*, s. 13, 62, 99, 187, 384. K tomu z literatury František ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, Praha 1969, s. 170; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 515–516.

38 *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, s. 47; *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, s. 84; J. KEJŘ, *Právní život*, s. 51, 168, 232; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 521.

39 FRB. *Series nova III*, s. 14.

Lupákových vojsk informován, proto na ně nastražil léčku a obsadil svými vojáky oba břehy řeky Labe ze směru od Kolína. Lupákovovo vojsko bylo rozdrčeno. Zabito a zajato bylo kolem 300 jeho bojovníků. Dokonce nám kronikáři zanechali popis posledních okamžiků jejich vůdce Matěje Lupáka. Prchajícího Lupáka dostihl v konopném poli panoš Černín z Mlázovic, který ho na místě zabil. Zajetí radikální husité byli odvedeni do vězení v Kolíně. Hašek triumfoval, částečná odveta za prohru u Strauchova dvora se podařila, i když jen na Žižkovu pomocném vojsku.⁴⁰

Žižkovi se podařilo Čáslav před pražským vojskem ubránit. Obléhatelé po několika dnech dobývání Čáslavi vzdali a přesunuli se do Kutné Hory, která nebyla Žižkovými vojsky bráněná.⁴¹ Žižkova vláda nad městem trvala patrně kolem 14 dní. Následně mohl znovu obnovit svou jurisdikci v Kutné Hoře Hašek z Valdštejna, který se v září 1423 opět pyšnil titulem kutnohorského mincmistra (*Hašek z Walštyna, mincmaistr na Horách Kutných*).⁴²

Pražané se rozhodli reagovat na Žižkovo řádění svoláním sněmu do Kolína snad na začátek září 1423. Bohužel se usnesení sněmu nedochovalo, známe jen jeho pozdější výtah. Zástupci pražské strany uzavřeli s katolickými šlechtici příměří s platností do 11. listopadu 1423 (ostatně příměří do stejné doby měli pražané uzavřené i s obránci Karlštejna). Další body usnesení směřují k uklidnění situace v zemi (poddaní se nesmí zapojovat do války bez souhlasu vrchnosti, musí být obnoveno právo v zemi, cesty musí zůstat svobodné, mají se používat pouze mince ražené v Kutné Hoře, padělatelé mincí budou popraveni). Kdo by pomáhal Žižkovi, zaplatí za to hrdlem i statky. K dohodě se mohl připojit kdokoli, ale bylo jasné, že Žižka k dohodě nepřistoupí. Pokud se někdo odmítne připojit k dohodě o stabilizaci poměrů v království, bude prohlášen za zemského škůdce a jakékoliv jeho činy budou považovány za protiprávní. Dohodnuto i to, že proběhne jednání o husitském programu s církví i s králem Zikmundem. Sněm svolával vojsko k zásahu proti Žižkovi. Zda se skutečně vojsko sešlo a znovu zaútočilo na Žižku v Čáslavi, nevíme. Součástí ujednání byla i dohoda o svolání zemského sněmu na 16. října 1423 do Prahy. Bohužel neznáme jmenovitě účastníky sněmu v Kolíně, je ale téměř jisté, že mezi nimi byl Hašek z Valdštejna.⁴³

Vždy je lépe jednat než bojovat. Uvědomoval si to i Hašek z Valdštejna. Spolu s podkomořím Českého království Vilémem Kostkou z Postupic a jménem neuvedeným

40 FRA I/II, s. 87; *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, s. 47; *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, s. 84; FRB. *Series nova III*, s. 14, 62, 99, 186, 385; W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy 4*, s. 286; F. ŠMAHEL, *Jan Žižka*, s. 174; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 521.

41 W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy 4*, s. 286; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 521–522.

42 AČ VI, s. 410–411, č. 13; J. KEJŘ, *Právní život*, s. 51–52.

43 Text výtahu usnesení sněmu v Kolíně otiskl Karel PLETZNER, *Českokrumlovský záznam o kolínském sněmu v roce 1423*, JSH 32, 1963, s. 180–182. K tomu z literatury P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 523.

vyšehradským purkrabím svolali na 28. září 1423 do Nymburka sjezd kališnické šlechty a pražanů. Je třeba doplnit, že nevíme přesně, kdy listinu vydali a že Hašek je na dokumentu uveden na prvním místě před oběma dalšími svolavateli. Zajímavé je zdůvodnění svolání sjezdu. Země je sužována mnoha nesnáze, loupežemi a bezprávím, a proto je třeba se poradit, jak tomu zabránit. Dalším tématem pak je otázka kališnického vyznání víry.⁴⁴ Vzhledem k nedostatku pramenů nedovedeme určit, zda se sjezd pražského kališnického svazu 28. září 1423 uskutečnil nebo nikoliv. Dochovala se k němu jen výše uvedená pozvánka.⁴⁵

Podle J. Války byl skutečnou duší snah o dohodu husitů s katolíky a králem Zikmundem Hašek z Valdštejna. Dle něho to byl právě Hašek, kdo prosazoval kompromisní dohodu s katolickou církví a ukončení války v zemi.⁴⁶ Zmíněnou Haškovu aktivitu chápal jako velice nebezpečnou pro vývoj husitství F. Šmahel, který uvádí, že „je až k nevíře, jakou volnost dopřávaly pražské rady zejména mincmistru Haškovi z Valdštejna“. Podle F. Šmahela se jednalo o pětrosí postoj, který se Praze brzy vymstil.⁴⁷ Dva významní historici a jejich zcela rozdílné hodnocení téže situace. Zatímco J. Válka považoval aktivitu Haška z Valdštejna za velice pozitivní pro vývoj v zemi, F. Šmahel tutéž Haškovu aktivitu bral za nesmírně nebezpečnou. Nemíním tajit, že Haškovu aktivitu o smír s katolíky a Zikmundem považuji za kladnou a pro zemi prospěšnou.

Žižkovo působení po odchodu knížete Zikmunda Korybutoviče a jeho letní aktivity v roce 1423 včetně zrádného obsazení Hradce Králové vedly ke sbližování umírněné kališnické strany s katolickými šlechtici. Je logické, že umírněným kališníkům šlo o volbu menšího zla a v tuto chvíli pro ně byli menším zlem katolíci než Žižka. Vyústěním těchto snah bylo konání sněmu v Praze, který byl svolán na den sv. Havla (16. října), odtud nese název svatohavelský. Sněmu se účastnili jak kališníci, tak katolíci. Chyběli pouze ti, kteří se dohodnout nechtěli (táboři a Žižkův svaz). Jednání sněmu trvalo poměrně dlouho, protože závěrečné sněmovní usnesení bylo přijato až 1. listopadu 1423. Dlouhá doba projednávání jednotlivých bodů ukazuje, že se závěrečný kompromis nerodil lehce.⁴⁸

V seznamu pečetitelů závěrečného sněmovního usnesení nacházíme hned tři

44 AČ VI, s. 410–411, č. 13. K jednáním mezi kališníky a katolíky během období husitských válek přehledně Dušan COUFAL, *Polemika o kalich mezi teologií a politikou 1414–1431. Předpoklady basiléjské disputace o prvním z pražských artikulů*, Praha 2012.

45 W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy 4*, s. 289; J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba 3*, s. 229; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 523–524.

46 J. VÁLKA, *Počátek války o Moravu*, s. 60–61.

47 F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, s. 143.

48 AČ III, s. 240–245, č. 31. Ke sněmu z literatury W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy 4*, s. 290–293; J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba 3*, s. 232–234; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, s. 144; P. ČORNEJ, *Velké dějiny 5*, s. 331–333; idem, *Jan Žižka*, s. 542–544.

příslušníky rodu z Valdštejna, Haška, Hynka Kolštejnského a Voka. Nejvýše z nich je uveden logicky Hašek jako nejvýznamnější figura rodu (Hašek nemá u svého jména uveden titul kutnohorského mincmistra). Sněmovní usnesení odkazuje na výsledky sněmu v Kolíně. Sněmovníci chtěli odstranit „*rozličné veliké nesnáze, bůře, záhuby, pálenie, násilé, bezprawie i jiné rozličné neřády*“. Cílem bylo „*ty neřády w řád, bůře w poklid a swornost uwesti*“. Dohodnuto, že proběhnou minimálně dvě kola jednání o náboženských otázkách, a to v Brně (první již počátkem roku 1424). Určení i šlechtici z katolické strany, kteří poskytnou ochranu husitským kněžím během jejich cesty do Brna (konkrétně vymezeno, že po cestě z Kolína do Brna a pak zase zpět do Kolína).

Na sněmu byla zvolena dvanáctičlenná zemská vláda, což byl poměrně nový prvek ve správě státu (zemská vláda byla předtím zvolena časlavským sněmem v roce 1421). Její složení bylo dáno příslušností k oběma táborům, šest osob za katolíky a šest osob za kališníky. I když čtenáři nemají rádi výčty osob, zde mi musí odpustit, že uvedu všech 12 členů zemské vlády v Čechách. Za katolíky byli do vlády zvoleni Jan starší z Michalovic, Čeněk z Vartenberka, Oldřich z Rožmberka, Aleš ze Šternberka, Hynek Hlaváč z Lipé a Fridrich z Kolovrat. Za kališníky Hašek z Valdštejna, Heřman z Borotína, Hynek Kolštejnský z Valdštejna, Hynek Krušina z Lichtenburka, Diviš Bořek z Miletínka a Jan Smiřický ze Smiřic. Je třeba zdůraznit, že Hašek z Valdštejna je uveden na prvním místě mezi kališníky čili jeho pozice byla nesmírně silná. Dokument zdůrazňuje, že uvedení šlechtici byli zvoleni „*za mocné zpráwce a hauptmany země této wšie České; jim plnú moc a práwo dáwajíce, tu zemi i nás wšech zprawowati, zřiediti a wšecy věci jednati*“. Pečetitelé sněmovního usnesení slíbili, že budou poslušni rozkazů zemských správců a zvláště jim budou vojensky pomáhat na vlastní náklady při obraně země. Kdo se nebude ochoten k této úmluvě připojit, tak k tomu bude vojensky donucen. Nepřátelům země bude odebírán majetek, a to podle rozkazů zemských správců. Všechny cesty v zemi musí zůstat svobodné a bezpečné. Pokud by někdo na svobodných cestách loupil, sněmovníci proti němu zasáhnou.

Jedno z usnesení sněmu se týkalo i kvality mincí. Sněm rozhodl, že bude v Kutné Hoře obnovena výroba pražského groše s dostatečným obsahem stříbra, jak tomu bylo v dobách krále Václava IV. Pokud by dal někdo do oběhu měděné mince bez dostatečného obsahu stříbra a učinil tak z neznalosti, tak takové mince mají být znehodnoceny přestřížením. V případě, že by se někdo chtěl obohatit tím, že by dával do oběhu měděné nebo olovené mince bez obsahu stříbra, bude řádně potrestán. Kdyby někdo vyráběl mince mimo Kutnou Horu, bude proti němu rozhodně zakročeno (poprava, konfiskace majetku).

Nebylo cílem rozebírat všechna usnesení svatohavelského sněmu, ale i z těch vybraných je vidět, že se jednalo o promyšlený dokument, jehož cílem bylo obnovení

pořádku v zemi. Podle P. Čorneje sněmovní usnesení budilo dobrý dojem a mělo potenciál oslovit i širší veřejnost.⁴⁹ Neměli bychom zapomínat na Haška z Valdštejna, protože ten se ocitl na vrcholu své kariéry. Stal se jedním z 12 vládců (správců) země. Na druhou stranu bych zde chtěl trochu krotit optimismus, protože pergamen snese vše. Sněmovníci se mohli nakrásně domluvit, ale bude problém usnesení sněmu uvést do praxe. Hlavně v situaci, kdy minimálně dvě silové složky v zemi se proti dohodě stavěly zcela odmítavě (táboři, Žižkova strana).

Vilém Kostka z Postupic a pražané se pokusili v roce 1424 vrátit znovu do hry polsko-litevskou kartu. Jejich delegace ovšem tentokrát nenašla pochopení ani u polského krále Vladislava II., ani litevského knížete Vitolda. Dopadlo to nakonec tak, že poslové nabídli český trůn knížeti Zikmundovi Korybutovičovi, a to pod podmínkou, že přijme kališnické vyznání víry. Korybutovič se vydal na svou druhou českou misi v červnu 1424. Ovšem tentokrát bez posvěcení svého strýce Vitolda a s výrazně menším vojskem.⁵⁰

Počátkem června 1424 se podařilo svatohavelským oddílům obklíčit Žižkovo vojsko v Kostelci nad Labem. Panovalo přesvědčení, že tentokrát Žižka neunikne. Jeho postavení považovali za bezvýchodné jak doboví pozorovatelé, tak i moderní historici. Životopisec krále Zikmunda E. Windecke dokonce přináší k tomu se vztahující historku. Když do Budína, kde právě přebýval král, dorazila zpráva o tom, že je Žižka obklíčen a že neunikne, vypukla na královském dvoře velká radost. Oldřich z Rožmberka se chtěl s králem vsadit o svého drahého koně, že tentokrát Žižka neunikne. Zikmund byl v této věci daleko skeptičtější. Jak se brzy ukázalo, králův odhad byl správnější.⁵¹

Žižka si v bezvýchodné situaci, kdy bylo jeho vojsko sevřeno tokem Labe, povolal na pomoc Hynka z Kunštátu a z Poděbrad, který dorazil se svými vojáky 5. června 1424 na pravý břeh Labe a podařilo se mu pomoci s přesunem Žižkova vojska z levého břehu na pravý. Protivník se tohoto manévru neodvážil, takže prchající vojsko pronásledoval po druhém břehu řeky. Žižka se snažil uprchnout do pevné Čáslavi. Snad někde poblíž Poděbrad došlo 6. června 1424 k rozhovorům zneprátených stran, za Žižkovu stranu je vedl Hynek z Kunštátu a z Poděbrad. Jednalo se ale pouze o zastírací manévr, jak dopřát prchajícímu Žižkovi více času na únik. Když si tuto svou chybu pronásledovatelé uvědomili, tak Hynka z Kunštátu a z Poděbrad zajali a internovali na Nymburce. Zatímco Žižka se při svém úniku musel vyhýbat městům v držení pánů svatohavelské koalice, koaliční vojska mohla táhnout kratší cestou směrem k Čáslavi. Vypadalo to, že

49 P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 543. Podle F. Šmahela byl výsledek sněmu dokladem politické zralosti a odpovědnosti české šlechty (F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, s. 144).

50 P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 549–550.

51 E. WINDECKE, *Denkwürdigkeiten*, s. 197; *Staré letopisy české z vratlavského rukopisu*, s. 47; W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy 4*, s. 301; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, s. 149; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 554.

nakonec budou vojska svatohavelské koalice u Čáslavi dřív než vojska Žižkova.⁵²

Žižka se rozhodl protivníka překvapit a postavit se mu v bitvě. Jednalo se o nejslavnější Žižkovu bitvu. Za místo válečného střetnutí si slepý válečník vybral údolí poblíž Malešova. Slavná bitva se odehrála dopoledne 7. června 1424. Často bývá označovaná za předčasné Lipany. Tedy klíčové střetnutí ohledně směřování země, zatímco u Malešova vyhráli ti, kteří nechtěli mír a dohody, u Lipan to bylo naopak. Bude trvat deset let, než se podaří porážku u Malešova napravit.⁵³

Žižka si sice vybral bojiště, ale nepřekvapil koaliční vojska natolik, aby si jejich vojáci nestačili dát na paže stvolý nezralého žita (pro odlišení od nepřítele). Zprávy o bitvě u Malešova jsou velice stručné a neumožňují nám bližší rekonstrukci jejího průběhu. Staré letopisy české uvádějí, že když pražané (vojska svatohavelské koalice) vjeli do jednoho údolí, tak na ně Žižka zaútočil a porazil je. A pak již následuje výčet ztrát, dle letopisů padlo 1 400 lidí na straně poražených, Žižka získal velké množství vozů a pušek. Letopisy přinášejí konkrétní seznam významnějších osob, které v bitvě padly. Největší ztráty vykazovaly pražské oddíly.⁵⁴ Je fikcí, že Žižka spustil během bitvy na nepřítele ze svahů vozy naplněné kamením, které měly soupeře zničit. Jednalo se o výmysl středověkého kronikáře, jak to dokázal přesvědčivě P. Čornej.⁵⁵

V žádném prameni není připomínán Hašek z Valdštejna jako účastník bitvy u Malešova. Je ale velmi pravděpodobné, že se celého tažení a pronásledování Žižky od Kostelce nad Labem až k Malešovu účastnil. Vždyť Hašek byl jedním z hlavních exponentů svatohavelské politiky, politiky zaměřené proti Žižkovi, proto by bylo velice podivné, kdyby na tažení nebyl osobně přítomen. Prameny jsou ale skoupé.

Bitva u Malešova skončila katastrofou pro svatohavelskou koalici, ale i pro Haška osobně. Stačí se jenom podívat, kde se nachází Malešov. Leží necelých 7 km od Kutné Hory. Žižka po vítězné bitvě pokračoval do Kutné Hory, kterou obsadil buď ještě 7. června nebo o den později. Město se nebránilo, přesto ho Žižka nechal vypálit

52 *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, s. 85; F. ŠMAHEL, *Jan Žižka*, s. 177; Petr ČORNEJ, *Žižkova bitva u Malešova 7. června 1424 (příspěvek ke kritice Starých letopisů českých)*, JSH 49, 1980, s. 154–156; idem, *Jan Žižka*, s. 554–556.

53 K bitvě u Malešova alespoň *Staré letopisy české z vratslavského rukopisu*, s. 47; W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy 4*, s. 302–303; František Michálek BARTOŠ, *Kolem poslední bitvy Žižkovy*, Časopis Společnosti přátel starožitností 68, 1960, s. 197–203; F. ŠMAHEL, *Jan Žižka*, s. 178–179; P. ČORNEJ, *Žižkova bitva u Malešova*, s. 152–166; idem, *Tajemství českých kronik. Cesty ke kořenům husitské tradice*, Praha 1987, s. 174–191; Jindřich KEJŘ, *Dvě role Jana Žižky v husitské revoluci: Praha 1419 a Malešov 1424*, Historie a vojenství 38, 1989, č. 5, s. 102–107; J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba 3*, s. 240–242; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, s. 149–150; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 556–560.

54 *Staré letopisy české z vratslavského rukopisu*, s. 47; *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, s. 85; FRB. *Series nova II*, s. 26–27. Hodnocení rozporů v pramenech ohledně počtu ztrát v bitvě viz P. ČORNEJ, *Žižkova bitva u Malešova*, s. 158.

55 Idem, *Žižkova bitva u Malešova*, s. 159–160; idem, *Tajemství českých kronik*, s. 176–187.

(jak velká část města lehla popelem, nedovedeme určit). Hašek z Valdštejna jako kutnohorský mincmistr skončil.⁵⁶

Jak sám Hašek spatřoval svou roli v pozici mincmistra, máme doloženo z jeho nedatovaného listu vydaného někdy ve druhé polovině roku 1424. Hašek jistým způsobem bilancoval své působení v Kutné Hoře. V listu se nadále označoval za mincmistra, i když jím fakticky již nebyl (*Ja Hašek z Walštyna mincmaistr na Horách Kutnách*). Hašek v dokumentu uvádí, že zůstal dlužný svému úředníku v Kutné Hoře 120 kop pražských grošů. Nebyla to jeho vina, dluh by úředníkovi splatil z výnosů mincování, což teď ovšem nebylo možné, protože byl z Kutné Hory vyhnán Janem Žižkou (*s nimi odtištěn skrze wpadenie Žižkowo do Hory swrchupsané*) bez možnosti s těmito zisky disponovat (*skrze uwázanie obce Hornické w požitky mincowé*). Hašek plně přijal povinnost dluh vrátit, ale protože takovou sumou peněz nedisponoval, obrátil se s prosbou na představitele svatohavelské vlády (*prosjm urozených pánów hauptmanów země České na sněmu Pražském nyní o sw. Hawle minulém vydaných*) a především purkmistry a konšele pražských měst, aby v případě Haškovy smrti nebo jeho dlouhodobé nemožnosti dluh splatit jeho pohledávku uhradili. Jako své nejbližší spojence spatřoval Hašek pražany, proto se obrátil hlavně na ně. Zda byl schopen Hašek dluh uhradit či ho za něho uhradili pražané, nevíme. Vzhledem k překotným událostem následujících let se obávám, že k uhrazení dluhu spíše nedošlo.⁵⁷

V listu Hašek uvádí, že před jeho příchodem do Kutné Hory bylo mincování ve velmi špatném stavu, což se změnilo během jeho působení. Přímo píše, že ražbu mincí pozvedl a přivedl k užitku země. Kdyby nebylo jeho, hrozil v této oblasti kolaps (*od konečného zagitie wyswobozena*). Možná si Hašek v této oblasti příliš fandil, ale pravdou je, že i někteří historici přiznávají Haškovu působení v roli mincmistra pozitivní roli. Podle J. Kejře byla po roce 1423 česká měna skutečně stabilizována, což lze připustit, že bylo zásluhou Haška z Valdštejna. Podle M. Šandery se Hašek v pozici mincmistra projevil jako schopný organizátor a skutečný vládce Kutné Hory.⁵⁸ Daleko skeptičtěji se dívá na výsledky Haška z Valdštejna v roli kutnohorského mincmistra P. Čornej, který sice přiznal Haškovi z Valdštejna velkou snahu ve věci stabilizace mincování, ale podle něho v této záležitosti neuspěl.⁵⁹

V roce 1424 se jednalo o poslední kontakt Haška z Valdštejna a Kutné Hory. V žádném

56 Karel CASTELIN, *Česká drobná mince doby předhusitské a husitské 1300–1471*, Praha 1953, s. 180; J. KEJŘ, *Právní život*, s. 52–53; J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba 3*, s. 241; P. ČORNEJ, *Jan Žižka*, s. 559–560.

57 Text Haškova listu otiskl Kaspar STERNBERG, *Umriss einer Geschichte der böhmischen Bergwerke. Urkundenbuch zur Geschichte der böhmischen Bergwerke I. Band. 2. Abtheilung*, Prag 1837, s. 110–111.

58 J. KEJŘ, *Právní život*, s. 50; M. ŠANDERA, *Vrtkavý husitský pán*, s. 481.

59 P. ČORNEJ, *Velké dějiny 5*, s. 591.

dokumentu z období po roce 1424 až do Haškovy smrti v roce 1452 či 1453 nemáme doložen jeho pobyt v Kutné Hoře. Samozřejmě ho nelze vyloučit, ale odraz v pramenech nezanechal. Je možné, že po roce 1424 a hlavně v období po roce 1436 Hašek z Valdštejna v rámci svých mnoha diplomatických cest do Kutné Hory zavítal, ale dokázat to nemůžeme.

Jaký byl vztah Haška z Valdštejna a Kutné Hory? Patrně Hašek ke zdejším měšťanům žádný zvláštní vztah neměl, šlo mu pouze o mocenskou pozici a vliv, který jako kutnohorský mincmistr nepochybně měl. Pro nedostatek pramenů nelze jednoznačně stanovit, zda byla Haškova činnost ve funkci kutnohorského mincmistra pro zemi prospěšná. Podle všeho ale Hašek prokázal velký zájem a snahu o fungování kutnohorské mincovny. Nebyl v úřadu jen formálně, ale snažil se do chodu mincovny v rámci možností, které ve válečné době měl, zasahovat.

Autor | Author

David Papajík

Katedra historie

Filozofická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Na Hradě 5, 771 80 Olomouc

Česká republika

david.papajik@upol.cz

ORCID: 0000-0001-9652-4789

Prof. PhDr. David Papajík, Ph.D. (* 1971) působí jako profesor na Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Jeho hlavním odborným zájmem jsou středověké dějiny, dějiny šlechty a regionální dějiny. Je autorem či spoluautorem více než 20 knižních monografií (např. *Páni ze Sovince. Dějiny rodu moravských sudích*, Praha 2005; *Páni z Holštejna. Významný, ale zapomenutý panský rod*, České Budějovice 2007; *Švábenicové. Velcí kolonizátoři a jejich následovníci*, Praha 2009; *Jan Čapek ze Sán. Jezdec na konec světa. Vojevůdce, kondotiér a zbohatlík 15. století*, České Budějovice 2011; *Ladislav Pohrobek (1440–1457). Uherský a český král*, České Budějovice 2016; *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021 /spolu s T. Somerem/).

Summary

•55

Hašek of Valdštejn showed a strong interest in the town of Kutná Hora in the first half of the 1520s. At the turn of 1421–1422 he took part in the battles for the town on the side of the Hussites against the troops of King Sigismund of Luxembourg. In 1422–1424 he held the prestigious office of Kutná Hora's mint master for a total of 19 months. As far as can be judged from the surviving sources, Hašek approached the office very conscientiously. He tried to restore the quality of coins minted in Kutná Hora, which was very difficult due to the ongoing war in the country. Hašek of Valdštejn lost the office of Kutná Hora mint master and Kutná Hora itself after the lost battle of Malešov on 7th June 1424, when Jan Žižka of Trocnov captured the town with his army. In later years, we have no documented contact of Hašek of Valdštejn with Kutná Hora, although we cannot rule it out.